

Gyere, fiam, hazamegyünk

Mostanában az édesanyja gyakrabban simogatta meg a fejét. Vigasztalhatta is: „Ne félj, jó dolgod lesz ott. Minden nap jóllakhatsz. Cipőt is vesznek majd neked és szeretni fognak, meglátod”. Még azt is mindig hozzátette, hogy új barátokat is fog találni, akikkel ugyanúgy mászhat majd fára madárfészket szedni, golyózhat és tanulhat – hiszen ősszel már iskolába megy -, mint a szomszédék Jozskójával és unokatestvérével, Pistinkoval, akikkel sülve-főve együtt volt. Úgy látta, hogy édesanyja szép szomorú szeme mostanában még szomorúbb lett, és mintha nem is ő beszélt volna hozzá, hanem valami idegen; hangja is olyan furcsán, fájdalmasan csengett, mintha sírás szorongatta volna a torkát.

A kisleány nem nagyon értette miért kell majd új barátokat találnia, és miért nem maradhat itthon anyjával és a testvéreivel. Könnyein át nézte az agyonhorodott cipőt, amelyik még aznap is a bátyja lábán volt, és most ő kapta meg a hosszú útra. „Mezítláb mégse mehet”, vigasztalta anyja a bőmbőlő testvérét, aki kiabált, hogy nem lesz miben játszania és iskolába mennie.

A cipő miatt össze is kaptak, és pirkadatkor, amikor indulni készültek, a bátyja nem is búcsúzott el tőle. Tettette, hogy alszik. A kisleány most itt áll lehajtott fejjel, egyik lábáról a másikra billegve. Nem mer felnézni az előtte álló férfira. Soha nem látta, csak azt tudja róla, hogy a nagybátyja, Miso bácsi, aki – ahogy az anyja gyakran emlegette- „egy másik országban lakik, ahol sokkal jobb az élet, mint itt...”.

- Hát megjöttetek? Mutasd magad, milyen nagyfiú vagy! – emelte meg mutatóujjával Miso bácsi az állát. – Csak nem fogsz sírni? – tette hozzá mosolyogva.

A kisleány a könnyein át nézte a köpcös, izmos, férfit. A feje búbja kopaszodott, és különösnek találta hosszú, egyenes orrát és nagy, kicsit kidülledt, kerek szürke szemét. Nagybátyja tekintetével mintha bátorította volna.

- Mondd csak, hány éves vagy!

Lehajtott fejjel hallgatott.

- Tavasszal múlt hat – felelt helyette édesanyja. – De már nagyon ügyes. Mindent megcsinál, amit az ember mond neki.

Meglátod, sok örömtök telik majd benne.

- Csak nem fogunk itt kint álldogálni az udvaron? Gyertek beljebb! – ajánlotta a nagybácsi és megindult előttük a pítvar felé. A kisleány hagyta, hogy az édesanyja húzza maga után. Érezte, hogy anyja forró kezében megizzadt a tenyere. Nem akart bemenni a házba, félt, hogy ott fogják, amikor édesanyja hazaindul. Itt az udvaron mégse tudják megakadályozni, hogy utána fusson, ha eljön a búcsú szörnyű pillanata. Az álla megint remegni kezdett, lehajtotta a fejét, és mint a kötélén vezetett kisborjú, fél lépéssel az édesanyja mögött ment az ismeretlen rokonok ismeretlen háza felé.

- Julka, de örülök, hogy itt vagytok! Egyetek valamit! – fogadta kedves mosollyal a belépőket egy sovány, csontos asszony, akit szintén nem látott eddig. Az arcába nézett. Az anyjánál idősebb volt. A szeme körül már apró ráncok látszóttak, kicsit őszülő haját kontyba fogta. – Kedves sógornóm, de jó, hogy látlak titeket, annyi év után...

Zuzka néni először anyját csókolta-ölelte, majd őt is magához vonta. Gyors mozdulatokkal tányérokat, melléjük kanalat tett az asztalra. A kredencből kenyeret vett elő, szelt három szeletet, és azokat is a tányérok mellé tette. Aztán rádobott a tűzre a sparheltben.

- Mi volt a határon? – kérdezte Miso bácsi, amikor leült az asztalhoz.

- Könnyen ment, alig őrzik. Kivártuk a delet, aztán hátamra vettem a gyereket, és átgázoltam az Ipolyon. Rettenetesen félttem, gondolhatod – függesztette az asszony a bátyjára a tekintetét.

- Hol jöttetek át? – érdeklődött Zuzka néni.

- Letkésnél. Azt mondták, ott a legbiztonságosabb. A csempészek ajánlották, akik úgy járkálnak át a határon, mint te vagy én a szomszédokhoz.

- Hát akkor itt hagyod? – vette át a szót nagybátyja, s szemével a kisleány felé intett. Az továbbra is az anyja kezét szorongatta és feszülten figyelte a felnőttek minden szavát.

- Mi mást tehetnék? – kérdezett vissza az anyja. – Nagyon hálás vagyok, hogy segíteni akartok...

- Ugyan már, Julka, - vágott a szavába Zuzka néni – hát milyen rokonok lennénk, ha nem segítenénk neked a nagy bajotokban. Meg is vethetnél minket. Segítünk, persze hogy segítünk!

- Ez az átkozott háború az oka mindennek, - az anyja egyik kezével a szemét törölgette, a másikkal még szorosabban ölelte magához a kisleányt. – Az tett engem özvegyé, és a gyerekeket sem kímélte... Hát mihez kezhetnék? Már kukoricalisztünk sincs. A három gyerek nap mint nap enni kér, tátognak, mint a kismadarak. Sírnak, hogy éhesek, csak egy szelet kenyeret kérnek, én meg nem tudok adni nekik. Legalább ez az egy ne éhezzen – simogatta meg a fejét. A másik kettőnek otthon csak több jut valamivel... ha ez itt marad – tette hozzá alig hallhatóan.

- Tanácsolnék neked valamit, Julka – próbálta vigasztalni anyját Miso bácsi, és fürkészően nézett a szemébe -, de meg ne haragudj érte.

- Már hogy haragudnék a jó tanácsért...

- Települj át te is! – javasolta nyugodt hangon.

Anyja lehajtotta a fejét, hallgatott. A bácsi a csendet megtörve folytatta:

- Már több család is itt van a falutokból. Én se bántam meg, hogy ideköltöztem. Igaz, jóval ez előtt a mostani lakosságcsere vagy mi a fene előtt. Hány éve is? – kérdezte a feleségét kicsit megemelve a hangját. – Igen, két évvel azután, hogy ezt a részt visszacsatolták, negyvenegyben. Már hat éve! Jól megy a sorunk, magad is láthatod. Az istállóban három ló, két tehén és egy borjú. Föld bőven van, és micsoda föld! Régebben béreltem, most meg, hogy elzavarják innen az itteni magyarokat, annyit osztottak nekem, hogy alig bírom megművelni. Még cselédet is kell tartanom, - elhallgatott és várta szavai hatását. Rövid szünet után támadásba lendült.

- Neked meg mid van abban az átkozott hegyi faluban? Megmondom! Az ólban egy kecskéd, egy kis szőlőd és egy földcskéd, ami nem ér egy fabatkát sem. És ha még kapnál is hozzá valamennyit, mit kezdenél vele egyedül? Ki művelné meg neked, mi?

- Hogy jöhetnék el? – Védekezik az anyja és érveket keres. Öreg, beteg apjáról, az ő nagypapjáról beszél, arról, hogyan kergette ki pár napja a házáról az áttelepítési bizottság agitátorait, akik gyözködték, és füt-fát ígértek az új hazában. Anyja igazat mond, ő is ott volt. „Bátyám, haza-anyácska, ősei szülőföldje hívja! Jobb, szebb élet várja! Föld, nagyobb darab kenyér, a gyerekeknek iskola anyanyelven!” ismételték nagypapjának, de az csak rázta a fejét; nem és nem! Aztán amikor végre feladták a reményt, hogy sikerül meggyőzni, és rossz kedvűen szedelődzködni kezdtek, nagypapja rájuk támadt. Soha nem fogja elfelejteni kifakadását: „Ezt a házat magam építettem. Innen majd csak a temetőbe visznek ki. Még hogy beültetni az embereket idegenek házába, mások gazdaságát odaadni nekik! Nem ingyen kaptam a házamat, még a vályogot is magam vettem, és a földet sem adták ingyen. Megszenvettem érte, véres verejtékkel szereztem. És ugyanígy megszenvedtek a házukért és földjükért amazok is! Sehova nem megyek!” ordította nagypapja. „És te, lányom, te se menj sehová! Aki akar, csak menjen, de én innen nem mozdulok. Nem hagyom el ezt a falut, ahol a rokonaink és a halottaink vannak.” A nagypapja még akkor is kiabált, amikor az agitátorok már régen becsukták maguk mögött a kiskaput és átmentek a szomszédokhoz. Egy pillanatnyi szünet után anyja folytatta:

- Nem tehetem – mondta egészen halk, remegő hangon. – Beteg apánkat nem hagyhatom egyedül otthon. Az istenért, ne gyötörj engem te is! Éjszakákon át tépelődtem. Hidd el, nem volt könnyű elszánnom magam, hogy itt hagyjam a fiút. Hogyan számolok el a lelkiismeretemmel? Az emberek ujjal fognak rám mutogatni, hogy ni, itt az az anya, aki eldobta magától a kisfiát.

Látta, hogy anyja tovább nem tudott uralkodni magán. Végigfolytak könnyei az arcán és az öklén, amivel a szemét törölgette és az ő fejére hullottak.

– Jólvan, no, nyugodj meg! – vigasztalta Zuzka néni anyját és átölelte – Ne félj, felneveljük neked. Úgy fogunk bánni veled, mint a sajátunkkal. Hiszen tudod, a mieink már nagyok... Hamarosan itt hagynak minket... Egyetek már, teljesen kihűl a leves...

Senki nem nyúlt az ételhez, senki nem volt éhes

x

A nagybátyja az első naptól kezdve nagyon szigorúan bánt vele. Elhatározta, és ezt neki is, másoknak is lépten-nyomon mondogatta, hogy dolgoz, megbízható földművest nevel belőle, aki nem visz, hanem hoz a házhoz, gyarapítja majd a gazdaságot. Az utasítások, amelyeket adott, nem is parancsok voltak, hanem inkább vezényszavak. „Csináld ezt! Csináld azt! Hozd! Vidd! Add ide! Szaladj! Egyik lábad itt, a másik ott!” – hallotta egyfolytában nap nap után. És megnézhetette magát, ha nem úgy teljesítette valamelyik feladatát, ahogy a nagybátyja elvárta.

- Mihaszna tökéletlenje! - üvöltött rá már harmadnap, hogy az anyja hazament, és dülledt kerek szeme mérhetetlen megvetést sugárzott. - Majd én mőresre tanítalak! - egyik kezével felemelte a kisfiú állát, a másikkal mindkét oldalról erősen arcul ütötte.

Térdre esett. Nem érdemelte meg, hogy ilyen kegyetlenül megverjék. Összeszorította a fogát, a szemében gyűlölet szikrája lobbant. Nem fakadt sírva.

- Jegyezd meg egyszer és mindenkorra! - folytatta a nagybátyja most már nyugodtabban. - Aki enni akar, annak meg is kell dolgoznia érte. Ingyen semmit nem adnak. Látod, mi is mindannyian gürcölünk hajnaltól napestig. Te se lehetsz kivétel. Értsd meg ezt, és vésd az eszedbe halálad napjáig! A sok munka közül a libákat szerette a legjobban kihajtani a legelőre. Nemcsak azért, mert egy kis időre elszabadulhatott otthonról, és senki sem zsörtölődött vele, hanem azért is, mert a legelő csendjében, amelyet csak a madarak éneke és a libák gágogása tört meg, órákig figyelhetett a virágokat és bogarakat. Vagy hanyatt fekvé bámulta a végtelen kék eget, és mosolyogva ábrándozott édesanyjáról, testvéreiről, otthon hagyott barátairól. Gondolatban gyakran beszélgetett velük, különféle kalandos történeteket talált ki, amelyeknek ő maga volt a hőse. Ilyenkor összeráncolta szemöldökét és olyan erősen behunyta a szemét, hogy szinte belefájdukt. „Hátha anya értem jött és ott vár Miso bácsinál” - gondolta sokszor vágyakozva ezekben a csendes, magányos órákban. Az este azonban mindig csalódást hozott, és a napok egyformán végződtek. Vacsora után az asztalnál hangosan imádkozott, gyorsan levetkőzött és bebújt a nehéz dunna alá. Aztán hasra fordult, mindkét karjával átölelte a párnát, és teljesen belefúrta a fejét. - Anya...édes anyukám...gyere értem... -suttogta sírását visszafojtva a párnába, amíg el nem nyomta az álmot.

A tél közepére már folyékonyan olvasott és szépen írt. Nagyon szeretett iskolába járni. Épp csak hazaért, máris alig várta a másnap reggelt. Akkor volt a legboldogtalanabb, ha nem hagyták, hogy valamilyen csendes sarokba húzódjon egyetlen barátjával - az olvasókönyvével. Rendszerint azonban annyi feladatot zúdítottak a nyakába, hogy minden szabad másodpercért meg kellett küzdenie. Nem volt más fegyvere csak a könnyek.

- Még a leckémet se írtam meg - szipogta könnyes szemmel.

- Én se írtam soha leckét, mégis itt vagyok - mordult rá válaszul Miso bácsi. - Az apám agyon is csapott volna, ha munka helyett irkálók. A lovakhoz és az ekékhez nem kell könyv, mondogatta, és igaza volt - tette hozzá megvetően.

- Hagyd már azt a gyereket, hadd tanuljon! - nyugtatgatta a nagybácsit Zuzka néni. - Más időket élünk, ma már minden gyerekeknek iskolába kell járnia...

- Csak ne védelmezd! - mordult fenyegetően Miso bácsi, aztán hirtelen felállt, legyintett egyet és kiment, jól becsapva maga mögött a konyhaajtót.

Ő hálásan nézett nagynénjére. Kimondhatatlanul hálás volt neki, hogy védelmébe vette, és nem hagyta, hogy a bácsi, és nagyon gyakran a felnőtt gyerekei is bántásák. Ahogy magukra maradtak, elérkezettnek látta az időt, hogy előálljon régen dédelgetett kérésével. Szerette volna most elmondani, de a félelemtől összeszorult a torka.

- Nénikém, segítene nekem? - nézett esdeklően Zuzka néni.

- Mi bánt, kisfiam? Mondjad!

Hallgatott egy kicsit, nem tudta, folytassa-e. A remény azonban, hogy vágya teljesülhet, legyőzte félelmét.

- Pénz kellene... bélyegre és borítékra - mondta suttogva. - Levelet szeretnék írni - tette hozzá most már határozottabban. Nagynénje először megütközve nézett rá, de aztán ellágyult az arca.

- Adok neked, persze hogy adok - mondta és szeretettel rámosolygott. - Anyád biztosan nagyon megőrül majd, ha megkapja a leveledet, és meglátja, milyen ügyes fia van.

Odament a kredenchez, a tányérok mögül kivett egy kis faragott dobozt. Ő is tudott erről a - számára titokzatos - dobozról. Gyakran látta, hogy pénzt tettek bele vagy vettek ki belőle. De mintha nem is létezett volna a számára, ösztönösen érezte, hogy csak a felnőttek nyúlhatnak hozzá.

- Megmutatom, hogyan kell megcímezni a borítékot, jó?

Csillogó szemmel bólintott.

- De ez maradjon köztünk! Megígéred? Ha írni akarsz édesanyádnak, csak szólj nekem.

A kisfiú hetente egyszer, néha kétszer is odaállt nagynénje elé, hogy pénzt kérjen. Ez kettőjük közös titka volt, senki más nem tudott, de nem is tudhatott róla.

- Nincs nyugtom se éjjel, se nappal, amióta itt hagytam a fiamat - mondta az anyja, és szomorúan hol Miso bácsira, hol Zuzka néniére pillantott. - Mít ér az életem nélküle? Mondjátok, hát élhet egy anya a gyereke nélkül? Azóta az átkozott nap óta állandóan mardos a lelkiismeret, mintha a szívemet tépték volna ki... És aztán még azok a levelek is... - az édesanyja magához szorította.

- Bocsáss meg kisfiam - csókolta a fejét, ahol csak érte.

- Azt jelentse ez, hogy a gyerekért jöttél? - kérdezte a nagybátyja megvető mosollyal.

- Persze hogy érte jött! - felelte anyja helyett Zuzka néni. - A gyerek helye az anyja mellett van. A gyerek szülő nélkül olyan, mint a szekér rúd nélkül.

- Te csak ne bölcseledj! - mordult feleségére Miso bácsi. - Így kihasználni az embert! - szakadt ki belőle az indulat. - Most, amikor már valami hasznát venném, egyszerűen idejössz, és hazaviszed. Nem szégyelled magad? - fordult szembe az anyjával.

- Ha egy idegen vetné a szememre, megérteném, de hogy a tulajdon testvérem...

- Testvér, nem testvér, ez most nem számít - emelte fel egyre inkább a hangját nagybátyja.

- Julka, kedves, ne is hallgass rá! - vágott férje szavába Zuzka néni. - Szégyellhetné magát, hogy így beszél...

- Összebeszéltek ellenem! - ordította dühösen a bácsi. Már nem bír uralkodni magán. - Mít képzeltetek, lopom én a pénzt? Két év az két év! Két évig etettük-itattuk! Ki fizeti meg, mi?

- Nem értesz meg, nem érted... hogy nélküle nem tudok... - suttogta az anyja sápadtan.

- Tűnjetek el a szemem elől, semmirekellők, hitvány csalók... Pffuj! - és anyja felé köpött.

A lelkén úgy söpört végig anyja és nagybátyja szócsatája, mint valami pusztító vihar. Először összeszorította a torkát a sírás, aztán a szíve egyre gyorsabban és hangosabban dobolt a fülében. Beleszédült a fájdalomba, ahogy megalázott anyjára nézett, akinek annyit kellett miatta szenvednie.

- Gyere fiam, hazamegyünk - az anyja megfogta a kezét és erősen megszorította. - Gyere, várnak minket - mondta alig

hallhatóan.

Zsembery Teréz fordítása